

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Czubik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Arkadiusz Janusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa K. Ł.

przeciwko Bank S.A. w W.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w 29 lutego 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Finansowego od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z 12 marca 2020 r., sygn. II Ca 829/18

- 1. oddala skargę nadzwyczajną,**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Pismem z 22 października 2020 r. Rzecznik Finansowy wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z 12 marca 2020 r., II Ca 829/18, w sprawie z powództwa K. Ł. przeciwko Bank spółce akcyjnej z siedzibą w W. o zapłatę, zaskarżając wskazane orzeczenie w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Finansowy zarzucił:

1) rażące naruszenie prawa, tj. art. 233 § 1 i 2 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie, polegające na bezpodstawnym uznaniu, iż w okolicznościach faktycznych sprawy doszło ze strony powódki do odmowy przedstawienia dowodu oraz do stawiania przeszkód w przeprowadzeniu dowodu, wbrew postanowieniu Sądu, co miało polegać na nieprzekazaniu przez powódkę biegłemu do analizy komputera stacjonarnego, w sytuacji, w której brak możliwości przeprowadzenia dowodów wynikał z przyczyn obiektywnych, tj. z faktu utraty komputera przed sformułowaniem postanowienia dowodowego w powyższym zakresie, a w konsekwencji dokonanie przez Sąd istotnego ustalenia faktycznego w sposób oczywisty sprzecznego z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, iż w komputerze stacjonarnym należącym do powódki nie było zainstalowanego aktualnego oprogramowania antywirusowego;

2) rażące naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na wyprowadzeniu na podstawie materiału dowodowego wniosków z niego niewynikających, a w konsekwencji dokonanie istotnych ustaleń faktycznych w sposób oczywisty sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, według których powódka naruszyła obowiązki wynikające z umowy ramowej wskutek rażącego niedbalstwa, czego konsekwencją były nieautoryzowane transakcje płatnicze, podczas gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie daje podstaw do dokonania ustaleń w powyższym zakresie;

3) rażące naruszenie prawa, tj. art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 794 ze zm.) poprzez jego zastosowanie, w sytuacji w której nie doszło do realizacji przesłanek odpowiedzialności płatnika za nieautoryzowane transakcje płatnicze w pełnej wysokości w postaci doprowadzenia do nieautoryzowanych transakcji płatniczych w wyniku umyślnego lub będącego skutkiem rażącego niedbalstwa naruszenia co najmniej jednego z obowiązków, o których mowa w art. 42 ww. ustawy;

4) naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony praw konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wyrażonej w art. 76 Konstytucji RP.

W oparciu o powyższe zarzuty – rozwinięte następnie w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej – zgodnie z art. 91 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.; dalej jako: „ustawa o SN”), Rzecznik Finansowy wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i oddalenie apelacji strony pozwanej; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania;
2. zasądzenie od pozwanego na rzecz Skarżącego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;
3. rozpoznanie sprawy również pod nieobecność pełnomocnika Skarżącego.

W skardze nadzwyczajnej Rzecznik Finansowy przedstawił stan faktyczny i prawny sprawy. Jak wskazał, 26 kwietnia 2011 r. Bank S.A. z siedzibą w W. (poprzednik prawny Bank S.A. z siedzibą w W.) zawarł z K. Ł. (powódka) umowę rachunku bankowego. Przedmiot umowy obejmował swoim zakresem także świadczenie usług płatniczych określonych w przepisach art. 3 ustawy o usługach płatniczych.

W dniu 22 czerwca 2015 r. doszło do realizacji na rachunku powódki nieautoryzowanych transakcji płatniczych. Z jej rachunku bankowego zostały zrealizowane dwa przelewy – jeden na kwotę 15.000 zł, a drugi na kwotę 5.004 zł. Po złożeniu reklamacji środki pieniężne w kwocie 15.000 zł zostały zwrócone na rachunek powódki. Bank odmówił wypłaty na rzecz powódki kwoty nieautoryzowanej transakcji płatniczej w wysokości 5.004 zł.

W wyniku rozpoznania sprawy z powództwa K. Ł. przeciwko Bank S.A., Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie wydał 11 maja 2018 r. wyrok, w którym zasądził od Banku S.A. na rzecz powódki kwotę 5.004 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że w czasie korzystania z bankowości internetowej pozwanego Banku powódka stosowała zabezpieczenia wymagane przez Bank, w tym korzystała z bezpłatnego programu antywirusowego A., przy czym na bieżąco aktualizowała program antywirusowy. Sąd Rejonowy ustalił ponadto, że na telefonie komórkowym powódki nie znaleziono złośliwego oprogramowania, które mogłoby

przechwytywać SMS-y. Komputer osobisty nie został przez powódkę przekazany w celu wydania opinii biegłego, albowiem uległ on uszkodzeniu i został przez nią zbyty.

Sąd ustalił, że transakcja nie była autoryzowana przez powódkę. Środki zostały przebrane z jej rachunku bankowego na rachunek R. K. prowadzony przez Bank S.A., w wyniku przełamania elektronicznych zabezpieczeń chroniących przed wypłatą środków pieniężnych w postaci indywidualnego hasła i kodu dostępu do bankowości internetowej.

Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy uznał, iż pozwany Bank nie wykazał, aby to wyłącznie działanie powódki, w szczególności jej niedbalstwo w zakresie dochowania zasad bezpieczeństwa korzystania z systemu bankowości internetowej, doprowadziło do wykonania nieautoryzowanej transakcji płatniczej, albowiem powódka korzystała z oprogramowania antywirusowego, czym spełniła wymogi zawarte w umowie ramowej oraz nie uchybiła obowiązkom wynikającym z art. 42 ustawy o usługach płatniczych, dotyczących zasad bezpieczeństwa korzystania z bankowości elektronicznej, jak również wynikające z art. 44 ustawy o usługach płatniczych. Sąd uznał, iż powódka nie doprowadziła do dokonania nieautoryzowanej transakcji płatniczej umyślnie ani wskutek umyślnego naruszenia obowiązków wynikających z ustawy o usługach płatniczych.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany Bank, wnosząc o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez oddalenie powództwa w całości.

Po rozpoznaniu apelacji, wyrokiem z 12 marca 2020 r., II Ca 829/18, Sąd Okręgowy w Lublinie zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo w zakresie żądania zasądzenia kwoty 5.004 zł.

W uzasadnieniu swego rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, iż uznał za zasadny zarzut apelacji w zakresie naruszenia art. 233 § 1 i 2 k.p.c. poprzez nienadanie właściwego znaczenia przeszkodom stawianym przez powódkę w przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego z dziedziny informatyki, polegającym na nieprzekazaniu przez powódkę biegłemu komputerowi do analizy. Sąd odwoławczy uznał, że Sąd pierwszej instancji bezkrytycznie ocenił zeznania powódki, z których wynikało, iż komputer z którego korzystała miał aktualne zabezpieczenia antywirusowe. Sąd odwoławczy ocenił, iż wyzbycie się komputera przez powódkę uniemożliwiło biegłemu dokonanie ustaleń pozwalających

na stwierdzenie, czy powódka naruszyła zasady bezpieczeństwa. Sąd uwzględnił stanowisko pozwanego, iż na powódce ciążył obowiązek zachowania komputera, celem udostępnienia go biegłemu.

Sąd Okręgowy ustalił, że na komputerze stacjonarnym powódki nie było zainstalowanego aktualnego legalnego programu antywirusowego, do czego powódka zobowiązana była na podstawie umowy ramowej łączącej ją z Bankiem. Sąd dokonał ustalenia w powyższym zakresie wyłącznie w wyniku dokonania oceny zachowania powódki polegającego na nieprzekazaniu biegłemu komputera do badania. Sąd uznał, iż powódka – jako płatnik w rozumieniu ustawy o usługach płatniczych – naruszyła swoje obowiązki na skutek rażącego niedbalstwa, czego konsekwencją były nieautoryzowane transakcje płatnicze dokonane na jej rachunku.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że powódka odpowiada w pełnej wysokości za skutki nieautoryzowanej transakcji płatniczej na podstawie art. 46 ust. 3 ustawy o usługach płatniczych.

Pismem z 12 kwietnia 2021 r. odpowiedź na skargę nadzwyczajną złożył pozwany Bank, wnosząc o:

1. oddalenie skargi nadzwyczajnej w całości;
2. zasądzenie od Rzecznika Finansowego na rzecz pozwanego kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z 12 marca 2020 r., II Ca 829/18, odpowiada prawu.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza

zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2) orzeczenie w sposób rażąco narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21).

W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (T. Ereciński, K. Weitz, Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2019 r., Nr 2, s. 8). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania.

Przechodząc do zasadniczych rozważań Sąd Najwyższy wskazuje, że na pozwanym Banku, jako na dostawcy wydającym instrument płatniczy, ciążył z mocy art. 43 ust. 1 pkt 1 ustawy o usługach płatniczych obowiązek zapewnienia, że indywidualne zabezpieczenia instrumentu płatniczego nie są dostępne dla osób innych niż użytkownik uprawniony do korzystania z tego instrumentu, a na powódce, jako użytkownika instrumentu płatniczego, obowiązek korzystania z instrumentu płatniczego zgodnie z umową ramową oraz niezwłocznego zgłaszania dostawcy utraty, kradzieży, przywłaszczenia albo nieuprawnionego użycia instrumentu

płatniczego lub nieuprawnionego dostępu do tego instrumentu (art. 42 ust. 1 ustawy o usługach płatniczych). Użytkownik z chwilą otrzymania instrumentu płatniczego winien podejmować niezbędne środki zapobiegające naruszeniu jego indywidualnych zabezpieczeń, w szczególności jest obowiązany do przechowywania instrumentu płatniczego z zachowaniem należytej staranności oraz nieudostępniania go osobom nieuprawnionym (art 42 ust. 2 ustawy o usługach płatniczych).

Zgodnie z art. 45 ww. ustawy, ciężar udowodnienia, że transakcja była autoryzowana przez użytkownika lub że została wykonana prawidłowo, spoczywa na dostawcy, gdyż samo wykazanie zarejestrowanego użycia instrumentu płatniczego nie jest wystarczające dla przyjęcia, że transakcja płatnicza została przez użytkownika autoryzowana. Dostawca jest obowiązany udowodnić okoliczności wskazujące na autoryzację transakcji płatniczej przez płatnika albo świadczące o tym, że płatnik albo umyślnie doprowadził do nieautoryzowanej transakcji płatniczej, albo też wskutek rażącego niedbalstwa dopuścił się naruszenia co najmniej jednego z obowiązków wymienionych w art. 42 ustawy o usługach płatniczych.

Zgodnie z art. 46 ust. 3 ustawy o usługach płatniczych, płatnik odpowiada za nieautoryzowane transakcje płatnicze w pełnej wysokości, jeżeli doprowadził do nich umyślnie albo w wyniku umyślnego lub będącego skutkiem rażącego niedbalstwa naruszenia co najmniej jednego z obowiązków, o których mowa w art. 42 ustawy o usługach płatniczych.

W myśl § 39 ust. 8 Ogólnych warunków umowy rachunków bankowych, karty płatniczej oraz systemów bankowości telefonicznej i internetowej, które wiązały strony w niniejszej sprawie, użytkownik powinien dbać o należyte zabezpieczenie urządzenia, za pomocą którego uzyskuje dostęp do e Bank, w tym zainstalowanie aktualnych, legalnych programów antywirusowych (k. 21 *verte* akt zasadniczych sprawy).

Na obecnym etapie postępowania istota sporu sprowadza się wyłącznie do oceny rozumowania i działania Sądu Okręgowego w Lublinie, który nie dał wiary zeznaniom powódki i uznał, że skoro nie przedstawiła ona komputera osobistego do badania powołanemu biegłemu, to ją właśnie obciąża odpowiedzialność

w niniejszej sprawie, pozwany Bank zaś uwalnia się od odpowiedzialności, co czyni roszczenie (i w konsekwencji powództwo) – niezasadnym

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym przychyła się do stanowiska, jakie w niniejszej sprawie wyraził Sąd II instancji. Sąd ten wskazał m.in., że: w oparciu o opinię biegłego A. S. należało stwierdzić, że ustalenie w jaki sposób doszło do przełamania elektronicznych zabezpieczeń do rachunku powódki i pozyskania indywidualnego hasła i kodu dostępu do rachunku jest w chwili obecnej niewykonalne. Tego typu ustalenia powinny opierać się o analizę komputera (przede wszystkim dysku twardego) oraz telefonu powódki. W chwili obecnej nie ma jednak kluczowego materiału pozwalającego na przeprowadzenie ustaleń, czyli komputera, a więc wszelkie wnioski mają charakter jedynie przypuszczeń i domysłów. Kwestia możliwości zbadania komputera jest, w ocenie Sądu odwoławczego, kwestią kluczową dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji bezkrytycznie ocenił zeznania powódki, że komputer, z którego korzystała miał aktualne zabezpieczenia antywirusowe. To powódka zainicjowała postępowanie sądowe. W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwany wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu informatyki na okoliczność, czy w dacie dokonywania kwestionowanego przelewu powódka miała aktualne oprogramowanie antywirusowe na swoim komputerze, czy nie posiadała na nim złośliwego oprogramowania oraz zobowiązanie powódki do udostępnienia biegłemu komputerowi (twardego dysku). Oznacza to, że od momentu wniesienia przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty powódka powinna mieć świadomość, że zbadanie jej komputera będzie mieć kluczowe znaczenie z punktu widzenia ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Wyzbycie się komputera uniemożliwiło biegłemu dokonanie ustaleń, pozwalających na stwierdzenie, czy powódka naruszyła zasady bezpieczeństwa, do zachowania których była zobowiązana. W konsekwencji powinno to skutkować nadaniu takiemu zachowaniu powódki właściwego znaczenia. Jak słusznie podnosił pozwany, nawet jeżeli komputer uległ zepsuciu, a jego naprawa była nieopłacalna, powódka powinna przechowywać go w takim stanie, w jakim się znajdował, celem udostępnienia biegłemu.

Jak już wskazano, celem kontroli nadzwyczajnej nie jest eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi. Co prawda, Rzecznik Finansowy wskazuje, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, godząc w konstytucyjne zasady stanowiące jej emanację, takie jak zasada ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wyrażona w art. 76 Konstytucji RP, a także w nieobjęte przepisami Konstytucji RP zasady pochodne, takie jak zasada zaufania obywatela do państwa oraz zasada pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego (s. 3 *in fine* skargi nadzwyczajnej), ale stanowisko to – po analizie akt sprawy – uznać należy za w pełni niezasadne. Zgodnie z art. 233 k.p.c., sąd ocenia wiarogodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału (§ 1); sąd oceni na tej samej podstawie, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu (§ 2). Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 30 maja 2023 r., I AGa 410/22, jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena ta musi być uznana za prawidłową, chociażby w równym stopniu z tego samego materiału dowodowego można wysnuć wnioski odmienne.

Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, ocena materiału dowodowego dokonana w niniejszej sprawie przez Sąd Okręgowy była zasadniczo słuszna, a sama w sobie na pewno nie narusza zasady (klauzuli) demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP) w taki sposób, aby konieczna była w tym wypadku interwencja Sądu Najwyższego dokonana w trybie kontroli nadzwyczajnej. Kwestia zachowania powódki, która już po wszczęciu postępowania sądowego i zapoznaniu się ze stanowiskiem pozwanego Banku, który już w sprzeczności od nakazu zapłaty wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu

informatyki i zobowiązanie powódki do udostępnienia biegłemu komputerowi (twardego dysku), podlegała swobodnej ocenie Sądu Okręgowego w Lublinie, który – w ocenie Sądu Najwyższego – przyjął prawidłowe założenia i przeprowadził logiczne rozumowanie, które w konkluzji prowadziło do obciążenia odpowiedzialnością powódki, nie zaś pozwanego Banku. Rozumowanie Sądu II instancji było zatem dopuszczalne i usprawiedliwione. Nie może ono stanowić uzasadnionej podstawy skargi nadzwyczajnej, tak jak i inne zarzuty, jak np. ten dotyczący naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 76 ustawy zasadniczej (ochrona konsumentów).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 ustawy o SN, oddalił skargę nadzwyczajną, stwierdzając brak podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN.

[SOP]

[ms]